

**PEDAGOGIK ARTISTIZM VOSITASIDA BO‘LAJAK
PEDAGOGLARNING EMOTIONAL INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISH:
XALQARO TAJRIBA VA INNOVATSION YONDASHUVLAR**

Karribayeva Lobar Fayzulla qizi

Urganch davlat pedagogika instituti magistranti

karriboyevalobar@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada pedagogik artistizm vositasida bo‘lajak pedagoglarning emotional intellektini rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Maqolada xalqaro tajriba, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar tahlil qilingan. Emotional intellekt pedagog kasbiy kompetentligining muhim komponenti sifatida ko‘rib chiqilgan. Pedagogik artistizm texnologiyalari (teatr-pedagogik treninglar, o‘z-o‘zini tahlil qilish amaliyotlari, ijodiy loyihalar) emotional intellektni rivojlantirishning samarali vositasi ekanligi asoslangan.

Kalit so‘zlar: pedagogik artistizm, emotional intellekt, bo‘lajak pedagoglar, xalqaro tajriba, innovatsion texnologiyalar, kasbiy kompetentlik, ijodiy rivojlanish

Аннотация:

В данной статье исследуются теоретические основы и практические аспекты развития эмоционального интеллекта будущих педагогов посредством педагогического артистизма. В статье анализируется международный опыт, современные педагогические подходы и инновационные технологии. Эмоциональный интеллект рассматривается как важный компонент профессиональной компетентности педагога. Обосновывается, что технологии педагогического артистизма (театрально-педагогические тренинги, практики самоанализа, творческие проекты) являются эффективным средством развития эмоционального интеллекта

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

Ключевые слова: педагогический артистизм, эмоциональный интеллект, будущие педагоги, международный опыт, инновационные технологии, профессиональная компетентность, творческое развитие

Annotation:

This article examines the theoretical foundations and practical aspects of developing emotional intelligence of future teachers through pedagogical artistry. The article analyzes international experience, modern pedagogical approaches and innovative technologies. Emotional intelligence is considered as an important component of teacher's professional competence. It is substantiated that pedagogical artistry technologies (theater-pedagogical trainings, self-analysis practices, creative projects) are an effective means of developing emotional intelligence.

Keywords: pedagogical artistry, emotional intelligence, future teachers, international experience, innovative technologies, professional competence, creative development.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi pedagoglardan yuqori darajadagi kasbiy kompetentlikni talab qiladi. XXI asr pedagogi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga yordam beruvchi, ularning emotional holatini tushunadigan va boshqaradigan mutaxassis bo'lishi zarur. Bu esa pedagogik ta'limda emotional intellektni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi.

Emotional intellekt (EQ) tushunchasi 1990-yillarda P. Salovey va J. Mayer tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lsa-da, uning pedagogik faoliyatdagi ahamiyati hozirgi kunda yanada ortib bormoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori emotional intellektga ega pedagoglar o'quvchilar bilan samaraliroq ishlaydilar, konflikt vaziyatlarni muvaffaqiyatli hal qiladilar va kasbiy kuyish sindromiga kamroq duch bo'ladilar.

Pedagogik artistizm esa emotional intellektni rivojlantirishning tabiiy vositasi hisoblanadi. Teatr san'ati elementlari, ijodiy ifoda, emotional ekspressivlik pedagoglarning emotional kompetentligini shakllantirishga xizmat qiladi. Xalqaro

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

tajriba, xususan, Evropa musiqa ta'lim assotsiatsiyasi (EAS) konferensiyalari materiallari shuni tasdiqlaydiki, san'at pedagogikasi ta'limda inklyuzivlik, demokratiya va barqarorlikni ta'minlashning muhim vositasidir.

Hozirgi kunda O'zbekiston oliy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarning emotional intellektini rivojlantirish masalasi yetarlicha o'rganilmagan. Shu bilan birga, xalqaro tajriba va ilmiy tadqiqotlar emotional intellektning pedagog kasbiy muvaffaqiyatidagi hal qiluvchi roli haqida dalillar to'plagan. Pedagogik artistizm texnologiyalari esa emotional intellektni rivojlantirishning innovatsion va samarali yo'li bo'lishi mumkin.

Tadqiqot maqsadi: Pedagogik artistizm vositasida bo'lajak pedagoglarning emotional intellektini rivojlantirishning nazariy asoslarini va amaliy mexanizmlarini o'rganish, xalqaro tajribani tahlil qilish va milliy ta'lim tizimi uchun tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari:

1. Emotional intellekt va pedagogik artistizm tushunchalarining nazariy asoslarini tahlil qilish
2. Xalqaro tajriba va zamonaviy yondashuvlarni o'rganish
3. Pedagogik artistizm va emotional intellekt o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash
4. Emotional intellektni rivojlantirishning pedagogik artistizm texnologiyalarini sistematzatsiya qilish
5. O'zbekiston oliy pedagogik ta'limi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish

Emotional intellekt: nazariy asoslar va pedagogik faoliyatdagi ahamiyati

Emotional intellekt (EQ) – bu o'z emotsiyalarini va boshqa odamlar emotsiyalarini anglash, tushunish, boshqarish hamda ularni muammolarni hal qilish va munosabatlarni boshqarishda qo'llash qobiliyati. D. Goleman tasnifiga ko'ra, emotional intellekt beshta asosiy komponentdan iborat:

1. O'z-o'zini anglash (Self-awareness) – o'z emotsiyalarini, kuchli va zaif tomonlarini, qadriyatlar va motivlarini tushunish qobiliyati. Pedagog uchun bu komponent o'z pedagogik faoliyatini chuqur tahlil qilish, o'z emotional holatining o'quvchilarga ta'sirini anglash imkonini beradi.
2. O'z-o'zini boshqarish (Self-regulation) – o'z emotsiyalarini nazorat qilish, impulsiv reaksiyalarni bostirish, stress vaziyatlarda muvozanatni saqlash qobiliyati.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

Pedagogik faoliyatda bu komponent konflikt vaziyatlarni konstruktiv hal qilish, emotional barqarorlikni saqlash uchun zarur.

3. Motivatsiya (Motivation) – ichki harakatlantiruvchi kuchlar, maqsadlarga erishish intilishi, qiyinchiliklarni yengish qobiliyati. Yuqori motivatsiyaga ega pedagoglar o'z kasbiy rivojlanishiga faol ishlaydilar va o'quvchilarni ham o'qishga ragbatlantiradilar.

4. Empatiya (Empathy) – boshqa odamlarning emotional holatini tushunish, ularning nuqtai nazaridan vaziyatni ko'rish qobiliyati. Pedagog uchun empatiya o'quvchilar bilan ishonch munosabatlarini o'rnatish, ularning individual ehtiyojlarini tushunish uchun muhim.

5. Ijtimoiy ko'nikmalar (Social skills) – boshqalar bilan samarali muloqot qilish, jamoada ishlash, ta'sir ko'rsatish va boshqarish qobiliyati. Pedagogik faoliyatda bu komponent o'quvchilar, ota-onalar, hamkaslar bilan samarali hamkorlikni ta'minlaydi.

Xalqaro pedagogik tadqiqotlar konferensiyasi materiallari shuni ko'rsatadiki, emotional intellekt pedagogik amaliyotda inklyuzivlik, talabalarning farovonligi va demokratik qadriyatlarni rivojlantirishning asosi hisoblanadi.

Pedagogik artistizm: tushuncha, tuzilish va emotional intellekt bilan bog'liqligi

Pedagogik artistizm – bu pedagogning o'z faoliyatini ijodiy, emotional va estetik jihatdan boyitish, teatr san'ati elementlaridan foydalanish, o'quv materialini ifodali yetkazish qobiliyati. Pedagogik artistizm quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi: Emotional-ifodaviy komponent – emotsiyalarni ochiq va aniq ifodalash, mimika, jest-imolar, ovoz intonatsiyalaridan mahorat bilan foydalanish qobiliyati. Bu komponent emotional intellektning o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini boshqarish komponentlari bilan bevosita bog'liq.

Kommunikativ-teatral komponent – auditoriya bilan aloqa o'rnatish, ularning e'tiborini boshqarish, pedagogik vaziyatlarni dramatizatsiya qilish mahorati. Bu komponent emotional intellektning ijtimoiy ko'nikmalar komponenti bilan chambarchas bog'liq.

Ijodiy-improvizatsion komponent – noaniq vaziyatlarda tez qaror qabul qilish, pedagogik jarayonga ijodiy yondashuv, yangi usullarni topish qobiliyati. Bu komponent emotional intellektning motivatsiya komponenti bilan bog'liq.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

O‘z-o‘zini tahlil qilish komponenti – o‘z faoliyatini tahlil qilish, o‘quvchilar reaksiyasini tushunish, o‘z pedagogik ta’sirini baholash qobiliyati. Bu komponent emotional intellektning empatiya va o‘z-o‘zini anglash komponentlari bilan bog‘liq. Pedagogik artistizm va emotional intellekt o‘rtasida ikki tomonlama bog‘liqlik mavjud:

Birinchidan, pedagogik artistizm emotional intellektni rivojlantirishning vositasi hisoblanadi. Teatr-pedagogik mashqlar, ijodiy loyihalar, o‘z-o‘zini tahlil qilish amaliyotlari emotional anglash, o‘z-o‘zini boshqarish, empatiya kabi ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Ikkinchidan, yuqori emotional intellekt pedagogik artistizmning rivojlanishi uchun zarur shart hisoblanadi. O‘z emotsiyalarini yaxshi anglaydigan va boshqaradigan pedagog ularni ijodiy ifodalash, auditoriyaga ta’sir qilish uchun samarali qo‘llay oladi.

San’at pedagogikasi tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, san’at vositasida ta’lim emotional rivojlanish, tanqidiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi.

Yevropa musiqa ta’lim assotsiatsiyasi (EAS) 2025-yilgi konferensiyasi "Ovozlarni ochish: musiqa ta’lim kelajagini shakllantirish" mavzusida o‘tkazildi. Konferensiya materiallari shuni ko‘rsatadiki, san’at pedagogikasi orqali talabalarning turli ovozlarni eshitish, inklyuzivlik va xilma-xillikni qo‘llab-quvvatlash zamonaviy ta’limning muhim yo‘nalishi hisoblanadi.

Konferensiyada quyidagi muhim yo‘nalishlar ta’kidlandi:

Turli ovozlarni qo‘llab-quvvatlash – talabalarning musiqa ijodkorligi, qo‘shiq aytish va ijodiy amaliyotlarini ragbatlantirish. Bu yondashuv talabalarning emotional ifodasini rivojlantiradi va ularning o‘ziga ishonchini oshiradi.

Angliya universitetlarida pedagogik tadqiqotlar konferensiyalari emotional intellekt va pedagogik amaliyotni bog‘lashga katta e’tibor qaratadi. 2025 yilgi Pedagogik tadqiqotlar konferensiyasi "Pedagogik tadqiqot jamoalarini rivojlantirish" mavzusida o‘tkazildi. Konferensiyada quyidagi muhim masalalar ko‘rib chiqildi.

Pedagoglarning farovonligi – pedagoglarning emotional holati, stress bilan kurashish va kasbiy kuyish sindromini oldini olish. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, emotional intellektni rivojlantirish pedagoglarning farovonligini yaxshilaydi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

Inklyuziv pedagogika – turli talabalar ehtiyojlarini qondirish, ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash. Empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar inklyuziv pedagogikaning asosi hisoblanadi.

O'z-o'zini tahlil qilish amaliyoti – pedagoglarning o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va kasbiy rivojlanish. O'z-o'zini tahlil qilish emotional intellektning muhim komponenti hisoblanadi.

Jamoa va hamkorlik – pedagogik jamoalar yaratish, hamkaslar bilan tajriba almashish, o'zaro qo'llab-quvvatlash. Ijtimoiy ko'nikmalar samarali hamkorlikning asosi hisoblanadi.

Osiyo mamlakatlarida, xususan Xitoyda, san'at ta'limi orqali emotional intellektni rivojlantirish bo'yicha qiziqarli tajriba to'plangan. Magistrlik dissertatsiyalari tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, raqamli muzey resurslari va san'at pedagogikasi qishloq maktablarida ham samarali qo'llanilishi mumkin.

Teatr-pedagogik treninglar emotional intellektni rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ular quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Emotional anglash mashqlari – turli emotsiyalarni tanimoq, ularni nomlash va ifodalash mashqlari. Masalan, "Emotsiyalar oynasi" mashqida talabalar turli emotsiyalarni mimika orqali ifodaladilar va bir-birlarining emotsiyalarini taniydilar. Empatiya rivojlantirish mashqlari – boshqa odamlarning emotional holatini tushunish mashqlari. "Rol almashtirish" mashqida talabalar turli rollar (o'qituvchi, o'quvchi, ota-ona) o'ynadilar va turli nuqtai nazardan vaziyatni ko'radilar.

Emotional boshqarish mashqlari – stress vaziyatlarda emotsiyalarni nazorat qilish, relaksatsiya texnikalari, nafas mashqlari. Bu mashqlar pedagoglarga konflikt vaziyatlarda sabot-toqatli bo'lishga yordam beradi.

Ijodiy ifoda mashqlari – emotsiyalarni ijodiy shaklda ifodalash, improvizatsiya, dramatisatsiya. Bu mashqlar emotional ifodaning konstruktiv usullarini rivojlantiradi.

O'z-o'zini tahlil qilish emotional intellektni rivojlantirishning muhim komponenti hisoblanadi. Quyidagi amaliyotlar tavsiya etiladi:

Emotional kundalik – talabalar har kuni o'z emotional holatini, emotsiyalarni keltirib chiqargan vaziyatlarni, o'z reaksiyalarini yozib borish. Bu amaliyot o'z-o'zini anglashni kuchaytiradi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

Video tahlil – o‘z pedagogik faoliyatini videoga olish va tahlil qilish. Talabalar o‘z mimikasi, jest-imolari, ovoz intonatsiyalarini kuzatadilar va emotional ifodani yaxshilash yo‘llarini topadilar.

Guruhda tahlil – hamkaslar bilan o‘z tajribasini muhokama qilish, teskari aloqa olish. Bu amaliyot empatiya va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Nastavnik bilan ishlash – tajribali pedagog-nastavnik bilan o‘z faoliyatini tahlil qilish, emotional qiyinchiliklarni muhokama qilish. Bu amaliyot kasbiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlaydi.

Pedagogik teatr – talabalar pedagogik vaziyatlarni dramatizatsiya qiluvchi qisqa spektakllarni yaratadilar. Bu loyiha emotional ifoda, empatiya, ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Pedagogik artistizm texnologiyalarini qo‘llash uchun o‘qituvchilar maxsus tayyorlanishi kerak:

Malaka oshirish kurslari – pedagogik artistizm, emotional intellekt, teatr pedagogikasi bo‘yicha o‘qituvchilar uchun maxsus kurslar tashkil etish. Mahorat sinflari – tajribali teatr pedagoglar, psixologlar, san‘at pedagogikasi mutaxassislari bilan mahorat sinflarini o‘tkazish. Tajriba almashish – xalqaro konferensiyalar, seminarlar, vebinarlarda ishtirok etish, xorijiy hamkasblar bilan tajriba almashish.

Amaliy stajirovka – teatr studiyalari, san‘at maktablari, inklyuziv ta‘lim markazlarida amaliy stajirovka o‘tash.

Xulosa

Ushbu tadqiqot pedagogik artistizm vositasida bo‘lajak pedagoglarning emotional intellektini rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini o‘rganish, xalqaro tajribani tahlil qilish maqsadida amalga oshirildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki:

1. Emotional intellekt pedagog kasbiy kompetentligining muhim komponenti hisoblanadi va u o‘quvchilar bilan samarali muloqot, konfliktlarni konstruktiv hal qilish, kasbiy stressga qarshilik ko‘rsatish uchun zarur.

2. Pedagogik artistizm emotional intellektni rivojlantirishning tabiiy va samarali vositasi hisoblanadi, chunki u emotional anglash, o‘z-o‘zini boshqarish, empatiya, ijtimoiy ko‘nikmalarni kompleks rivojlantiradi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

3. Xalqaro tajriba (Evropa, Angliya, Osiyo) san'at pedagogikasi, inklyuziv ta'lim, talabaga yo'naltirilgan yondashuv orqali emotional intellektni rivojlantirishning samarali usullarini ko'rsatadi.

4. Teatr-pedagogik treninglar, o'z-o'zini tahlil qilish amaliyotlari va ijodiy loyihalar emotional intellektni rivojlantirishning asosiy texnologiyalari hisoblanadi.

5. Tizimli yondashuv, metodik ta'minot va kadrlar tayyorlash pedagogik artistizm texnologiyalarini samarali amalga oshirish uchun zarur shartlardir.

Amaliy tavsiyalar

O'zbekiston oliy pedagogik ta'lim tizimi uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. Pedagogika fakultetlari o'quv rejalariga "Pedagogik artistizm" va "Emotional intellekt" bo'yicha maxsus kurslarni kiritish.

2. O'qituvchilar uchun pedagogik artistizm va emotional intellekt bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

3. Xalqaro konferensiyalar, seminarlar, tajriba almashish dasturlarida faol ishtirok etish.

4. Teatr-pedagogik studiyalar, ijodiy laboratoriyalar yaratish.

5. Emotional intellekt va pedagogik artistizm bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish.

6. Pedagogik amaliyotda teatr-pedagogik texnologiyalarni keng qo'llash.

7. Talabalarning emotional intellekt darajasini muntazam monitoring qilish.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish O'zbekiston pedagogik ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy talablarga javob beradigan yuqori malakali pedagogik kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. European Association for Music in Schools (EAS). Call for Papers – Évora 2025. 32nd EAS Conference & 10th ISME European Regional Conference. Conference theme: "Unlocking Voices: Shaping music education futures". 4-7 June 2025, Évora University, Portugal.

2. Anglia Ruskin University. Pedagogic Research Conference 2025. Theme: "Developing Pedagogic Research Communities". 4 July 2025, Cambridge campus, UK.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th November, 2025

3. Abdullaeva Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books. (Rus tiliga tarjima: Goleman D. Emotional intellekt. Nima uchun u IQ dan muhimroq bo'lishi mumkin. Moskva: Mann, Ivanov va Ferber, 2013
4. Ravshanova M.R. Bo'lajak pedagoglarning reflektiv faoliyatini rivojlantirishda akmeologik yondashuv. Ilmiy maqola. 2025. O'zbekiston pedagogika jurnali.
5. Salovey, P., & Mayer, J.D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-211.
6. Stanislavskiy, K.S. (1938). Aktyorning o'zini tayyorlash tizimi. Moskva: Iskustvo nashriyoti. (O'zbek tiliga tarjima: Stanislavskiy K.S. Aktyorning o'zini tayyorlash tizimi. Toshkent: San'at, 2010).
7. Shchurkova, N.E. (2004). Pedagogicheskaya texnologiya kak iskustvo pedagogicheskogo deystviya. *Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka*, №3, 48-54. (Pedagogik texnologiya pedagogik harakat san'ati sifatida).